

ORGANULU

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu prè Gratiosa invoientia.

Sambata

Nr. VI.

8 Febr. 1847.

A U S T R I A.

BLASIU, 8 Febr. Adi la 10 ore se va tiené in Beserec'a Catedrala Requiem solene pentru sufletulu inaltu repausatului Archiduce si Palatinu. Rmulu. D. Canonicu Th. Sereni va cuventá despre dreptatea si amorulu, cu care e detoriu un mai mare a guberná.

CLUSIU, 6 si 8 Febr. s. n. In Sied. Dietale XXXI si XXXII, se incepura desbaterile despre modulu rectificarei conscrierei de in a. 1819—20, ci nu se inchiara.

Clusiu, 9 Febr. s. n. In Sied. XXXIII, dupa ce inca au mai cuventatu alti 17 insi, Exc. sa Presidentele Staturiloru resumendu parerile ce se desteptara in decursulu desbateriloru, de trei dile, propuse acésta intrebare: „Facase rectificarea dupa Statulu quo, ori nu?—Majoritatea: nu.—Dupa care Exc. sa propuse Staturiloru proiectulu Comitelui supremu a Dobucei, —si majoritatea-lu acceptá. Proiectulu acest'a se va cunosce de in conclusulu Siedentiei urmatore.

Clusiu, 12 Febr. s. n. In Sied. XXXIV, cetinduse protocolulu Siedentiei trecute, si facmdu-se unele schimbari, se asiedia in form'a urmatoria:

1, Déca catimea insemnata in conscrierea de in 1820 nu se ar aflá in manule colonului, si colonulu nu ar sci indreptá, cumca domnulu pam. acesta catime oar fi suptiatu afara de sententia pre calea procesului urbarial,—domnulu nu e indetoritu a o impliní; ear' de au luatu afara de acelu modu, se indetoresce a intorce atat'a pamentu, catu se va adeveri ca au luatu.

2, Fiendu cá legile patriei ce stau inca in putere, intru unele impregiurari sufere, ca si locu curatu colonial ce e suptu dare se se pota alodizá si adauge la posesiunea nobilitare,—pamenturile ce suptu atare impregiurari dupa sumetulu legiloru s'aru fi alodizatu dein cele conscrise in 1819—20 si s'ar fi adausu la posesiunile nobilitare, suptu conditiunile legiloru memorate si de aci inainte potu se remana in manule domniloru pamentesci.

3, Decumva coloniloru de in pamenturile insemnate in conscrierea de in 1819—20 nu ar a-ajunge atat'a, catu se va determiná de lipsa spre

mosii de diverse proportiuni dupa mesur'a sierbiriloru pan'a acum,—a tare scadiamentu dupa diferenti'a mosiloru ce se voru togmí, se se plinesca de in pamentulu ce inca s'ar mai aflá in manule coloniloru.—La catimea lasata spre implinire ne intieleguenduse acele locuri, ce se rupsera de in alodiurile de suptu speciala folosenti'a a domniloru pamentesci, pentru hodaiasi, conventionati, curialisti, séu togm'a si dileriloru si coloniloru.

4, Déca catimea pamentului in mai de multe ori atins'a conscriere insemnatu si acum in manule coloniloru afláandu, cu ocaisiunea introducerei urbariului se ar aflá intrecundu lips'a cea dupa proportiunea atinsa, —si acést'a se romana in manule colonului, de nu va puté adeveri domnulu pamentescu, cumca fara de cale se ar fidi ctatu in conscriere, de in pamenturile alo:diale de suptu folosenti'a ordinaria. — De sinesi urmáandu, cumca si conclusulu Siedentiei dietale dein 6 Febr., tienendu de pamentulu secu-escu, prein acestu conclusu nu va patimí schimbare.

Asupr'a carui conclusu unii DD. Deputati si reserbara asi da parerile si protestarile sale.

Exc. Sa provocá dupa aceea pre Staturu grai la articuli pentru stirpaturi (irtások); la care dupa ce unii Deputati si-cetira instructiile, nu dupa multe desbateri, Exc. Sa enuncia parerea comitelui supr. al Dobucei in forma de conclusu: „cumca §§ 3, 4, si 5 de in operatulu Comisiunei sistematice sunt acceptati, fara despartire intre stirpaturile de inainte séu dupa a. 1820.“

In urma Exc. Sa Presidentele la proiectarea Deputatului dein Trei-scaune, incredentiá comisiunei sistematice a lucrá un planu spre vindecarea vetemariloru militicii secuiesci, rugandu pre Exc. Sa Gubernatorulu, ca se bine voiesca a denumí la acea sectiune barbati cunoscatore de acestu lucru.

VIENA, 16: 28 Jan. Eri la 3 ore dupa a média di sosi Inaltica sa Archiduces'a Maria Dorothea vedu'a fericitului in Domnulu Archiduce-lui Palatinu cu familia dela Buda in Residenti'a imperiale, unde precum se aude, va se petréca

de aci incolo.—Totu atunci Slavii de in residentia tienura in sala scaldatorei Sofia un balu, ce intrecu pre celo de in anii 1845 si 1846, si se pote socoti ca unulu de in cele mai stralucite de in acestu Carnaval. O multime de persone de in nobilimea mai inalta, intre carii si ne-slavii principi Lichtenstein si Schwarzenberg, se infacisara precum si deregatori de in cei mai inalti. Cea mai mare luare a minte trase asuprasi Vladica dela Montenegro, o statura domnesca in celu mai cu gustu portu national. Principele Miiosch inca fu de facia intr'un costum splendidu. Ordinele jocurilor, tiparite si forte elegantu legate, coprindeau cantece nationale cu melodii in tote dialectele slavesci, si in celu bulgarescu,

Viena, 18/30 Jan. Gazet'a Vienese in Foi-ea oficiala publica un Circulariu dela Guberniulu Austriei de in giosu de Ens, intru care in urm'a unui prea In. Decretu de in 18 Dec. a. tr. se prescrie o forma, dupa care togmeli de buna voe intre proprietari pamentesci si coloni pentru rescumperarea roboteloru si decimeloru mai cu usiuratare se se pota incheia. Circulariulu cu datu de in 25 Dec. a. tr. contine 14 punturi, de intre carele mai de insemnatu sunt: 1, cumca tote robotele si decimele pre in o impromutata invoie se potu scimba intr'alta dari, sau prein depunerea unui capital au prein intorcerea unei parti de pamentu ase rescumpera; —2 cumca aste invoiiri spre indeplina putere inainte a legei trebuie ase intari de deregatoria circului; —3, cumca, candu comunitati intregi voru se se rescumperede in averile comunitatii, precum pamenturi, capitale etc. este de a se lua aminte, ca prin aceste lipsele comunitatei se nu patimesca, si 4, cumca pamenturile ce voru trece inapoi la domnii pamentesci spre rescumperare, voru remane si de aci inainte incarcate cu darea si alte datii ordinaric.—Asemenea Circulariu se pare ase fi trimisu la guberniale tutuloru celoralalte provincie ereditarie.

Praga, 13: 25 Jan. Se aude, ca in loculu Gubernatorulu Boemiei, acum denumitului interimal—Palatinu al Ungariei, va sese puna Gubernatoriulu Moraviei si Silesiei Com. Stadion, carele intru grelele impregiurari cu Galicianii desfasiora atat'a intieptiune si desteritate.

A N G L I A.

LONDON, 11: 23 Jan. Propositiunile ministeriale pentru liber'a importare de bucate si spendiurarea acteloru de navigare cu o unanimitate mai intrega, macar nu fara infocate desbateri, trecundu pre in Comisiunea Comunilor, in asta di se presentara Camerei Pariloru pre in March. de Lansdowne (l. Lensdoan).

—Legile votate in Camar'a Lordiloru pentru importarea bucateloru si spendiurarea actului de navigare, se intarira de contra Maiest. sa, si luara puterea obligatore. Santiunea regia lise dede prein ocomisiune in casa Lordiloru, unde si Camar'a comuniloru fuchiamata dupa ceremoniele usitate.

—Corespondentiele atingatore de casatoriile ispane se presentara amenduroru camareloru, si incepura a se publica in Times.

F R A N C I A.

PARIS, 13: 25 Jan. Proiectiulu de lege pentru liber'a importare de bucate straine acceptatude Camar'a Deputatiloru asta di se presentara Camerei Pariloru pre in ministrulu de comerciulu Cunin-Gridaine; dupa care Camar'a se retrase in birourile sale spre al cerceta.

Paris 1 Febr. s. n. Camar'a Deputatiloru incepu desbaterile asupr'a adresei la cuventulu de tronul, si trecundu dela discusiunile generale, incepura la ale articuliloru ei.

I T A L I A.

ROMA, 9: 21 Jan. Santi'a sa miscatu de inscientiarea despre infiorarea fomete in Irlandia tramise osuma insemnata dein asa privata cassa Prefectulu colegiulu irlandicu D. O'Connor spre acelu scopu.—La demandarea Santiei sale inca se ordina prein Cardinal-vicariulu rugatiuni de trei dile in besereci pentru aceesi fomete.

—Dupa Schematismulu romanu pe a. c. esitu la 6: 18 Jan. Piu IX cal 259 papa, elu si-au reserbatu prefectura dela inquisitia, dela adunarea de visita apostolesca si Consistoriu. Dupa acelasi, Colegiulu sacru numera 60 Cardinali, de intre cari Piu VII crea doi, Leu XII si esa si Gregoriu XVI 50. Pap'a de acum denumi inca numai doi, pre Cardinalii Balluffi si Marini, si pre alti doi in pieptu. Vacante sunt 8 mitre cardinalesci. Dupa numerarea mai din urma, dein 1845, Roma are 177, 971 suflete, in 1813 avea numai 117, 882, si asia in spatiu de 32 ani impoporeare se sui la 60 mii.

S P A N I A.

Jurnalulu Debats dein 26 Jan. dupa sciri dein Madrid dein 21 Jan. publica urmatoriele:

Intr'acea demanetia deputatulu Castro y Orozco (dein oposetiune) se alese de presidente Congresulu cu 111 voturi in contra 93 castigate de Bravo-Murillo.

Ministeriulu si-dede demisiunea.

Regin'a insarcina numai de catu pe ducele de Sotomayor cu formarea unui ministeriu. Ducele de Sotomayor oferi lui Bravo-Murillo portu-foiulu dreptatei cel' accepta. Elu se intoarse de ci contra Mon rugandulu de a retiene portu-foiulu finantieloru. Mon recusa, pre in care, lucru erasi veni suptu intrebare. Regin'a pofti pe Mon, si cerca, cum se spune, ai calca resistentia.

Ducele Sotomayor, mai cunoscutu suptu numele de Marchisu de Casa-Yrujo, eambasadoriu la London, si se tiene, precum si Bravo-Murillo, de partea moderata.

Dein 1 Febr. Ducele de Sotomayor inca a resignatu. Maiest. Sa chiama pe Castro y Orozco; negociatiunile inca nu se finira.

M I S C E L E.

Gazet'a Un. A. scrie dela Lipsia dein 14: 26 Jan. despre unele productiuni de musica facute de Prof. de musica C. Kloos in Burs'a Librariloru, intre carele si un fragmentu de mu-

sica veche grecesca, o oda alui Pindaru, ocurse ce cu totul fu ne nimeritu. O alta productiune inainte de doi ani la München, avu un rezultat ce totulu contrariu. Causa' se pare a fi ca studiale asupr'a muzicei grecesci departe de a fi inchiate, ele abia se incepura.—Ce se dicemu de music'a grecesca de in beserecele nostre? Nemic'a, ca nu vomu se ne mai acitiamu focu in capune, ca eri alalta eri. Atat'a totusi socotimu a puté dice, ca pre multe locuri se facura pasi insemnati spre regularea muzicei beserecesci, asiá in specie la Viena, Ungvar etc. Dar' aici a prope de noi? Totu cum se scie.

Lipsia. Pre in o ordinela a Derogatorie cer-cului acestuia se opri, ca de aci nici o carte un-gurésca in Lipsia se nu se tiperésca. Ratiunile aduse: cumca tipografiile de acolo nu ar fi intog-mite spre a tipari de aceste carti si ca nu s'ar aflá acolo Censor destulu cunoscatoriu de acesta limba,—afla respunsuri mai multu seau mai pu-cinu companitore; cea mai insemnata e tacuta.

S T A R E A D E A C U M

a celoru siette Besereci a Asiei.

Capitanulu britanicu T. J. Newbold (I. Niubold) cercetá de curendu cele siette besereci ale Asiei memorate in Cartea Descoperirei (Apocal, I, 4—III, 22), si trimise osserbatiunile sale la societatea asiatica de in London, carea le publica la 5 Dec. a. tr.

Beserec'a Efesului e cea de antáiu, ce o memore'za Joanu (Ap. II, 1-7), si singura cesi mai tiene rangulu de antáiu beserecescu, ca dá titulu unui A. Episcopu grecescu, ear' de in cautarea statistica e forte ne'nsemnata. Portulu Efesului adi e implutu de mocirla ce reversa un aer stricatu aducatoriu de peste; si ruine singuratece, numai de siacali (vulpe-cani) cercetate, ocupa loculu populosei ore-candu cetati. Satulu Aiasoluk e de giunetate de ora mica departatu dela acele ruine si are ca la 40 de casutie respandite, de intre care numai un'a e locuita de crestini. Mosche'a (besereca turcesca) a satului cuprinde 4 colomne de granitu, ce se dicu a se fi tinentu de marea besereca a Dianei, a careia ruine inca se vedu in vecinatatea portului. Mosche'a e aproape de cadere, ca si vechea besereca crestinesca, si tote se paru aflánduse in celu de in urma stadiu a desfientiarei. Capitanulu Newbold osserbá, ca granitulu, ce formá o parte de in beserec'a vechea, pe unele locuri s'a desfoiatu, in vederatu ca in urm'a unei calduri cumplite, si crede ca aceast'a se intemplá candu beserec'a se surupá cu focu.

Smirna (Ap. II, 8—11), cea mai in floritoare intre tote aceste cetati, e inca totu crescundu. Poporatiunea ei, ce in ainte de 20 ani facea 77 mii de suflete, face acum preste 130,000 si inca totu cresce. Aici sunt 5 besereci grecesci, trei latinesci, si dóa protestantice. Grecii au scole numeroase, si latinii un Colegiu mare, ci scolele protestantice nu putura se apuce. Beserec'a grecesca in Smirna e in starea cea mai in floritoare.

Dupa Smirna Pergamulu (Ap. II, 12—17) e cea mai in floritoare besereca. Poporatiunea face 16 mii suflete, intre care 14 mii turci, ceilalti

mai toti crestini. Patrariulu crestinescu are doá besereci grecesci si un'a armenésca. Aprope de beserec'a vechea aflá Capitanulu Newbold o scola grecesca, unde scolarii siedeau pe pietri de marmure de morminte, cu care scol'a e pamentata. Capitanulu N. comunecá trei inscriptiuni grecesci pa'aci necunoscute.

Thyatira (Ap. II, 18—29) e inca in floritoare cetate. De dupa caderea Constantinopolului perise de in a intea lunei crestine sub numele turcescu Ak-hissar (castelulu albu), pana ce in sec. XVII ér' se descoperi. Poporatiunea sta de in 10 mii suflete, intre carii 2000 greci si 120 armeni. Amendoi, fiasce-care parte, au o besereca; a greciloru se dice a fi pe loculu cei vechi apocaliptice; si aici copiá Capitanulu N. mai multe inscriptiuni.

Sardi (Ap. III, 1—6) vechi'a residentia alui Cresu, astadi e mai desiarta ca Efesulu; mai nici o casa se afla standu in susu. Tristulu lacu gygaescu, siesulu lacosu a fluviului Ermu, si cele o mie de tumuli de in necropoli imperatoru Lydiei, intre care tumululu celebre alui Astiages mai alesu se inaltia, forméza o campia marétia superratoria. Inca mai stau ruine masive de edificii, a caror'a pareti stau de in bucáti de colomne corintice si ionice coperite cu sculpturi, ce ore-candu formau parte de in beserec'a vechea paganésca. Pactolulu, famosulu ore-candu cu aren'a de aur, numai duce aur; ci grauntiele scilpitore de mica (Glimmer), de care e plina arin'a, se pare ca au datu ocaziune acestii fame. Capitanulu N. osserbéza, cum ca acesti straordinari tumuli dela Sardi aru meritá a se deschide, si comenda acestu obiectu luarei aminte a societatei asiaticce (De Sardi si Cresu vedi Erodotu I, 6—94. Strab. XIII, 4).

Filadelfia (Ap. III, 7—13) are poporatiune de 10 mii turci si 3000 greci; cuprinde 25 besereci, tote mici si misiele ci cu remasitie de sculpturi vechi. O ruina masiva se desemnéza a fi beserec'a apocaliptica.

Laodicia (Ap. III, 14-22), a careia ursita intru multe secole rá uitata, asemenea in sec. XVII se sco-sela lumina; ea rá si este o massa trista de ruine parasite. Dealurile, pe care stetú, se socote u vulcanice, ci acést'a e falsu, pentru-ca stau de in asternute neptunice, si alesu de in pietra de ca-ce (varu). (Aust.)

CURIOSITA SI AVDE NALE.

(Curiositatea de a audí lucruri nóa)

In dialectulu macedonicu.

Augustulu mare invecitorlu a biserialji ná aduce a minte unu miraculu, ci tru unu theatru. cando era oamini adunaci, cu mare boace striga, zisendalui; Inco, inco, eu si spunu a cuicido cá ci minduiashte. Shi tru oará pre aista boace se adunará una dunjae di oameni, cá carecico vrea si avdá, cumu poate si hibá aista di omu? Cara tacurá tuci, shi ashtepta cu mare ardire a inimilji ci va si hibá, shi ci va si zicá? atuncea sculá boace mare shi zise: Vili vultis emere sed vendere caro. ci va si eljamá, Tuci vreci e stiná si cumparaci, ma scunpási vindeci. Pre ai

sta incipurá oamínji si aridá, si carecido si zicá cá in dreptate ná zise, cá ahtare este natura a omlui.

Na, ne.—Ci, ce.—Boace, lat. voce.—Inco, incóce.—Carecido, fiescecare.—Minduiashte, socotisce.—Dunja e turc. lume, multime.—Hibá, fie.—Cará, dupa ce.—Ahtare, a tare, lat. talis.

P R I N C I P I A

de limba si scriptura.

IV.

Cei ce s'aru opune reducerii, reinvierii cuvintelor si formelor vechi uitate ori rari, credemú cá sunt prea pucini. Dupa meseretatea ce o plangemu si sentimu in tote dilele, de cate ori nu ne putem respicá ideie asiá chiaru, nctedu, precisu, ca intru alte limbe a Europei culte si elegante,—ale reimpinge, lapedá, a nule recuprinde in tesaurulu de carele se tienn, ar fi mai multu de catu ne precepere. O limba inca si cea mai avuta, precin adaugerea si immultirea tesaurului seu, numai castiga, laud'a ei cu atat'a e mai mare; usiurimea de asi respicá cugetele nu numai chiaru, precisu, dar' si cu totu joculu fantasiei si desfetarea, e numai proprietatea limbelor avute,—si precum omenii tesaurii de aur si argintu, asiá nici limbele bucurose nusi pierdu tesaurii cuvintelor, formelor, fraseloru, insemnari-loru sale.

Alt'a este cu intrebuientia loru, dupa cum si Quintilianu (I, 6: 39) osserbéza, ca cuvintele vechi dau stralucire cuvintarei, pentru ca au si autoritatea vechimei si grat'ia noutatei togm'a pentru cá sunt parasite, dar' trebuie tienutu modu, cá se nu fia prea desc. Ce mai adauge ace-lu mare clasicu, cá nici se se védia a fi vechi nici prea betrane, la noi ar fi cu totulu împiedecatoria, de orace togm'a pentru vechimea loru nu e cu putentia a nuse vedé vechi; si a se ferí de densele de in acésta cauza ar fi totu un'a cá si candu ai voi a le redá uitarei.—Acést'a stá si pentru cuvintele noa, mai rari, composite, derivate, reduceri la primitive si formari, care tote intr'acolo ducu spre inavutirea limbei, pre in usulu mai desu cu densele se se faca mai cunoscute, ideile impreunate cu ele se se determineze mai multu, ca in urma si finetiele cugetarei si elegante'ta vorbirei mai curendu sesi afe locu.

V.

A curati limb'a, insemnéza nu numai a departá de intr'ins'a cuvintele straine, formele, sintactic'a straina, si ori ce se trage de in limbi cu totulu de altu caracteriu de al limbelor romane,—ci inca si de intru aceste a nu cuprinde nemica, ce ori strainu se afla intr'insele subintrudusu, ori sunt caracteristice acelor dialecte. Cá ei nici aceste nu au fostu aparate de influentia straina, cum nu fú nici a nostra. In limb'a latina, carea de intru antáiu fusese numai limb'a Latiului, apoi se fece limb'a Romei si a imperiului romanu, intrara cuvintele tuturor gen-

tiloru nu numai italice, ci si barbare subjugate.*) In itala, ispan'a etc. intrara germanismi si arapismi, de care pan'astadi nu s'au curatitu. Nu totu dara, ce e in dialectele romane, e romanu, ci multe straine, cá slovenismii, neogrecismii—nostri. Nu tote cuvintele, nici tote formele si terminatiunile de intru acestea trebuie carate fara alegere in limb'a romanesca.

Noi nici macar' cei in limb'a latina, nu socotimu a se puté recépe in limb'a rom. fara alegere. Nu de in fric'a de strainismi, cá accia afara de pucini termini umbrici, etrusci etc. despre carii apriata marturia aflamu la clasici, si afara de cei imprumutati de in grecesc'a, nici mai putemu decunosce,—ci de in singurulu motivu, cá limb'a romanesca nu e latin'a, precum nici itala numai, de si sémena cu un'a si cu alt'a intru unele si multe, dar' se si destinge intru celelalte de catre amendóa.

A imprumutá cuvinte de in latin'a, unde avemu trebuentia, se pare mai usioru decatú a imprumutá forme si terminatiuni noa; de ora ce cá cuvintelor danduse forma romanesca se potu romaní, dar' form'a noa ce nu e rom., cum se va romaní? De aci noi totu de a un'a semtíramu antipatia asupr'a unoru forme curatu latine si curatu ne romanesci, nu numai cu cuvinte cu totu intruduse in limba, ci si aplecate cuvintelor romanesci. Asia vedíuramu terminatiunea bilis nu numai in: abominabil, confortabil, ci togm'a si in: semtibil, aflabil, si inca nu ne putumu impacá acum de multi ani. Noi nu o avemu in limb'a rom., scimu ca si la latini de in Sec. de aurú erá asiá rara, catu nici possibilis nu se socotea cuvintu de a puté intrá in cuvintare latina pura. Ea se lati mai tardiu, si in evulu mediu esundá in tote limbele romane apusene de in Catedrele doctoriloru angelici, subtili, carii disputau de omni scibili.

In scurtu,—de forme mise pare limb'a romanesca atatu de avuta, catu nu sente lipsa de forme si terminatiuni noa.

Alt'a este, de trebuimu a tiené tote formele vechi romanesci, ori a condemná pre unele intru formarea compuselor si derivatelor, si a prelege pre altele. Cei ce voru a condemná, si-eau ratiunile dein usiuratatea buzeloru si placutulu urechiloru, asiá facundu cu form'a tiune, si dicundu ca e uritu a dice: inchinatiune, intielegere, inchinare. Limb'a latina are mii de cuvinte in tiune, itala in zione, ispan'a incion, francesc'a in tion, fara de arumpe limb'a, au a impunge urechile catu de pucinu;—si limb'a italiana cu tote zionile eia remasu cea mai armoniosa intre sororile ei romane, cea mai dulce la audiu si mai usiora labuze. Parerea de aste principia ne odedemu mai susu.

*) Isidorus Orig. I, c. 31, pag. 47 ed. Lindem. „Appellatur autem barbarismus a barbaris gentibus, dum latinae orationis integritatem nescirent. Unaquaque enim gens Romanorum facta, cum opibus suis vitia quoque verborum et morum Romanum transmisit.

Urméza cealalta parte de in cuventulu in-treuptu in Suplem. la Nr. V.

„Premitiendu acestea pe scurtu, trecu la natur'a juridica a pamentului secuiescu: aici vedu mare diferentia între pamentulu ungurescu si secuiescu. De o cam data iau la cercetare starea de acum a pamentului secuiescu. Aici vedu pamentu cu dóa firi, — macarca mai de multu era numai de un'a, adeca pamentu in care e intrudusu dreptulu regiu si de acéla in care nu e intrudusu dreptulu regiu. Intruducerea dreptului regiu fia-cine oscie, acéla mai cu séma s'a intrudusu pela an. 1562, ca ei partea apasata a natiunei secuiesci in tempulu lui Ioanu Zápolya de amaru apucà armele si pentru aceea bene-male fu notata, si atunci regele cautà la acelu pamentu ca la pamentu ungurescu, si ore care parti au si donatu dein acéla. Mai tardiu subtu Sigismundu Báthori de si au castigatu secuii gratia, o parte inse a pamentului secuiescu fiendu acum donata, nu se putea luà inderetru si asia statulu-quo bene-male a remasu. Era in cele lalte parti a pamentului secuiescu pre in aceea a venit dreptulu regiu, cà unii secuii nesciendu pretiui natur'a originaria a pamentului, credeau cumca voru posedé pamentulu in securitate, déca voru aduce spre acéla dreptulu regiu si asia se voru apropià mai tare de aristocratismu. Dar' cei fu rezultatulu? Aceea, ca acelu pamentu secuiescu, in care s'a intrudusu dreptulu regiu, perdiendus curat'a santimonia si verguria alodiala, n'a pututu remané mai multu pamentu de natura secuiesca, si macarca cu divisiunea geografica si administratiunea politica a si remasu secuiescu, a avea inse imbracà natur'a pamentului ungurescu; cea mai mare adeverentia despre acést'a este, ca unde se afla dreptu regiu si móre cineva fara sementia, pamentulu nu trece in man'a generatiunei vecinului, ci la fiscu; acést'a e invederata, acést'a nu se póte negà. Ci cealalta parte a pamentului secuiescu a remasu in a sa curatia originaria, adeca alodiatura intréga. Vediura on. SS. cum s'a inceputu contributiunea, adeca prein aceea cumca necesitatea (trebuenti'a) purtarei armeloru pentru pamentulu Ungurescu a decrescutu, éra de alta parte crescura spelele statului, acést'a inse nu se aplecà la natiunea secuiesca nici odata, mai alesu de in tempulu vechiloru regi ai nostri, precum sciu On. SS. si O. O. nici lege, nici altu datu diplomaticu nu esiste din care ar puté urmà ca se fi platitu vreodata secuulu contributiune. De óra ce dara despre acést'a in cas'a acést'a nu se'ndoesce nimene, deci socotescu superfluu in catu se atinge tempulu vechiloru nostri regi, a mai cuventà despre obiectulu acést'a, ca ei scie fiacine, cumca secuii nostri afàra de subsidiu, pe care numai dein buna voie si numai cateodata luara asuprasi, altuceva n'au platitu.—Voiu trece dara in periodulu principiloru nostri transilvani. Suptu principii transilvani basulu contributiunei, precum si in tempulu vechiu éra chiaru colonicatur'a, si inca intru atàta catu de s'a desiertatu colonicatur'a pre in mórté, cumca séu in orice modu, insusi domnulu pamentescu trebuea se platésca catimea contributiunei de pre colonicatur'a desiertata. A-

cést'a o adeveresce Appr. Const. P. III. Tit. 2. art. 4.— Si de asta sarcina a contributiunei, de suptu carea in comitaturi a nimerui posesiune colonicala nu era scósa, colonicatur'a numai principele o putea scóte, dar' si elu numai pana la unu tempu, precum apare dein Appr. Const. P. III. Tit. 2. art. 2. Era pentru totu déun'a o putea scóte numai singuru corpulu legislativu, adeca Diet'a si principele dupa lege. Spre adeverire mi-iau libertate a insinuà un articulu de lege, si inca originariu, articulu de lege dein 10 Februaru a anului 1687 (lu-cetesece);, Cautandu la credentiós'a sierbire atatu catra Marimea Ta, catu si catra patria aratata a lui Ioanu Komaromi, si sperandu si de aci'nainte asemenea, in comitatulu Turdei in Reginulu ungurescu, pe care funduri are dóa case cladite, un'a deintre acele fiendu subtu contributiune, de subtu aceea o defalcamu in perpetuu dein gratios'a anuentia a Marimei Tale. Asiderea in St. Giorgiulu Trascoului cererea unoru frati posesori dein Trascou cu cuvenita cautare, si dupa aceea facut'a gratiós'a inscientiare a Marimei Tale cu umilita submisime acceptanduo, locurile de casa pre carele acei frati posesori de legea reformata le au conferitu pentru locu popescu, dascalescu, parochialu si totu acolo pentru radicarea beserecei, acele locuri de casa dein gratiosulu consensu alu Marimei Tale judecàramu de cuvenitu ale scóte (eximalni) in perpetuu de subtu contributiune, si eximendu acestu articulu al nostru, de in numerulu portiloru comitatului Turdei aceste dóa locuri supuse contributiunei le defalcamu.“ Vedemu dara dein tóte aceste curatu si neindoit, cumca pentru pamentulu de comitate colonicatur'a éra basulu contributiunei, intru atat'a catu subtu principii nostri numai singura tíer'a si inca numai pre in articulu de lege unice si distinctu tiesute putea se scótia colonicatur'a de suptu catimea contributiunei asiediate pe aceea.

„Acum inse apare intrebarea: ore fostau ca basu de contributiune pentru pamentu si'n pamentulu Secuiescu inca si'n tempulu principiloru nostri?—Nicedecat, ba a colo nici porta nu éra intru intielesu contributivul, precum ne indoit apare dein Appr. Const. P. III. Tit. 2. art. 11. si dein edictulu 45. alu Constitutiunei Compilate; dar' curatu ese acést'a la vedere si dein asia numita acorda natiunala, a careia scurta istoria si suma eurmator'a: in anii 1669, si mai alesu in an. 1692. planguenduse nobil'a natiune saxonica, cà de in cautarea contributiunei pre multe porti is'au insemnatu, dupa desbateri indelungi ise recunoscu dreptatea plansórei si se determinà de a ise'npuccinà numerulu portiloru insemnate; dar' cu cine s'a tocmitu pentru acést'a natiunea saxonica? cine a luatu asuprasi numerulu acelu portu care se luara de pre natiunea saxonica? Respunsu: tocme'l'a se intemplà singuru numai cu natiunea unгурésca, si singuru numai pe unguri se insemnà numerulu portiloru luatu de pre saxoni; si pentruce numai singuru pe natiunea unгурésca? Pentruca pe pamentulu secuiescu

in cautarea contributiunii nici odata n'a fostu pórta; ér' caus'a acesteia este, pentruca secuulu pentru asa posesiune n'a platitu nici odata contributiune statului; acést'a dara nici odata nu s'a pututu asiediá pe alui posesiune dein pamentulu secuescu, macarca si secuulu a platitu contributiune pentru asa posesiune colonicala dein comitatu, precum acést'a nenumerate legi adeverescu. Voiu semi iau de asta data libertate dein legile aceste acetí o parechechiaru dein esemplarele autentice de atunci. Al 2. Articul de lege al Dietei dein Aprilie a. 1628, dein cuventu in cuventu spúne (lu-cetesce), „Cunoscuta enóa, Gratiöse Domne, de intru'nceputu si acea parintésca gratiósa ingrigire spre noi a Inaltiei Tale, careia amesuratu, pentru ca Inaltí'a Ta atatu pentru scotentarea Portii stralucite, catu si pentru sustienerea poporului curtii (Inaltii Tale), si pentru alte spese extraordinarie, se fia indestulita,— macarca intr'adeveru nu putemu negá multele lipse a sarcimeii (adeca a iobagimeii) nostre, de óra ce in anulu trecutú is'au facutu vinuri si bucate pucine, si si acum in multe locuri traesce in banii sei,— totusi promitemu Inaltiei Tale, ca in contributiunea dein dóa renduri dupa numerulu portiloru vomu administra in cass'a Inaltiei Tale 20 de flor. Domnii si fratii nostri dein Ungaria cu domnii Saxoni si fratii nostri Secui impreunha, carii in comitaturi dupa numerulu portii au bunuri, apromitu, ca voru se pórté sarcin'a acést'a.“—Asia dara intru'ntielesulu articulului acestuia s'a insemnatu contributiune singuru numai pre posesiunea dein comitate a secuului si nu si pe ceea dein pamentulu secuescu.—Acum ce ecaus'a, ca posesiunea, séu comunicatur'a dein comitatu a secuului se aflá in numerulu portiloru, puinduse contributiune pe aceea, ér'nu pe posesiunea lui dein pamentulu secuescu? Caus'a eca in Cas'a tieriei totu pamentulu secuescu esocotitu de alodiu, ca ci in tempulu principiloru nostrii numai alodiulu era scutit de sarcin'a contributiunii, numai acela nu s'a scrisu in numerulu portiloru. Venindu Transilvania subtu domuirea casei Austriace, se garintizá si atunci imunitatea pamentulu secuescu de contributiune, si asia alodial'ai natura, candu in al XIX punctu al diplomei Leopoldine se inferi: „Siculi genus hominum bellicosissimum ab omni tributo ratione honorum quae cum onere in surgendi possident, velut hac tenus, ita in posterum sint penitus exempti.“

„Cumca totu pamentulu secuescu precum in vechime era, asia si acum e alodiu curatu, acea On. SS. si OO. nu e idéa noua, ca ci acést'a o credea si o marturisea nu numai strabunii nostri de in timpurile mai vechi, ci o sciea si o aparára si parintii nostri, si de ci este cumca cu ocaziunea Dietei de in 1755, Judecii primari si deputatii natiunii secuesci in aloru representatiune trimisa catra Maiestate scrisera: (cetesce), „Jobbationes enim Siculici in haereditatibus allodialibus dominorum suorum terrestrium sedes suas fixerant, et in hodiernum figere dignoscuntur.“ O parte dara a pamentulu secuescu socotita pan'aci totuodeaum'a de natura alodiala, a o face acum colonicatura, si pre in aceea pamen-

tulu secuescu, ce nici odata n'a sierbitu de basu contributiunii, prein lege alu pune subtu contributiune, n'ar insemná mai pucinu decatu al desbracá de in asa natura fórté veché si santa; ar insemná: in contra legeri curate si a dreptatii al sterge de in mass'a celoralalte pamenturi alodiale,—ar insemná: a lucrá e diametro in contra spiritului si cererei tempului; ca ci directiunea tempului de acum este, cá pamenturile feudale se se scape de subtu greutatea feudului, si se se faca pamenturi libere. Ér' facundu o parte a pamentulu secuescu colonicatura, On. SS. si OO. aru lucrá togma in contra, pastrandu alodiulu de in comitaturi cá alodiu, si pe lenga aceea o parte a pamentulu secuescu facundu-o colonicatura.“—

Aste sunt in extractu cuventele istoricului oratore in contra introducerei colonicaturei iobagiesci in pam. secuescu. Si incheiá cu aceste: „se se determine spre esemplu cumca déca domnulu pamentescu secuú de in pamentulu seu ar dá dileriulu séu colonulu seu atat'a ori atat'a: atunci dela dileriulu seu colonulu seu se pórtésca sierbire atat'a si atat'a, ér' nu mai multu etc. Déca intru'ntielesulu acést'a vomu intielege Urbariulu, in catu e pentru pamentulu secuescu, asia bucurosu partinescu si eu intruducerea in pamentulu secuescu a unui asemenea Urbariu: dar intru acelu intieliesu intorsu, precum se ea Urbariulu pentru pamentulu ungurescu de in comitaturi, aplecandulu si la pamentulu secuescu, nulu potu nici de catu partini.“ Indelungate vivate si scuturari de sabii. (Dupa M. és J.)

V a r i e t a t i.

Sperimintele ce se facu in tote partile cu aerterulu de puciosa sunt mai insemnate, si pentru binele ómenirei mai de mare folosu apromitiatore, de catu ase trece cu tacera.

Gazet'a vienesé dein 1 Febr. publica o relatiune dein 16: 28 Jan. despre facutele incercari intru al doilea clinicu chirurgicu dela universitatea Vienii, de intre care un'a togm'a cu referentulu acci inscientiari se faci si care tote apromitu un resultatu multu folositoriu. Toti patientii dupa insuflarea eterului jacura fara semtire de durere suptu operatiunile chirurgiesci. Cei mai multi suptu acea amortire avura vise placute asemenea celoru ce semtu cei ce traescu cu Opiu, si numai pucini avura cunoscentia de sine si de cele cese lucrá cu ei, itse si acestia fara durere.—Asemenea incercari se facura in London, Paris, München, Erlangen mai totu cu asemenea rezultate seu pucinu diferitore.

In dreptar e. Nr. IV, pag. 1 col. 1, lin. 11, in locu de 1784 in unele esempl. a intrata 1794;—tot'acolo Supl. p. 1. col. 2. l. 24. „ungarischen 1804-22“ in locu de „ungarischen 1801-12; si Nr. 1, p. 3, col. 1, l. 36: „80,000“ in locu de „8000 cr. fara carii“ etc.

Pretinlu bucateloru.

In piatinlu Blasivului, Joi 6 Febr. in c. m.

Gran curatu, 1 fl. 12	xr.	mestecatu —	52 xr.
Secára, — — —	40 xr.	Cucuruзу —	37 xr.
Alacu — — —	16 xr.	Ovesu —	20 xr.